

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

ВВП, они, как правило, созданы либо на основе ВВП, или используют ВВП в качестве составной части****. Эти индексы, предоставляя массу полезной дополнительной информации, по отношению к ВВП носят комплементарный характер. Главный же их методологический недостаток состоит в том, что они не дают представления о структуре экономики и ее изменениях. В силу этого они и не отражают собственно экономическое развитие. Что же касается ВВП, то отказываться от него нет никакого смысла, поскольку он, или его аналог, характеризует внешний аспект развития экономики, должен в совокупности с другими показателями играть надлежащую ему роль.

СПИСОК ИСТОЧНИКОВ

1. Международные сопоставления валового внутреннего продукта за 1999-2000 и 2002 годы: стат. сб. / Федер. служба гос. стат. - М., 2005, с. 64, Международные сопоставления валового внутреннего продукта за 2005 год: Стат. сб. – М., 2008, с. 34-37, Россия и страны мира 2012, с. 94-95, Статистика стран мира за 2011 год.
2. Национальные счета Армении, Статистический сборник, НСС РА, Ереван 2007 и 2012, ст. 23,24, 25,26,28,56-58.
3. <http://www.federalreserve.gov/releases/z1/current/z1.pdf>
4. <http://www.stiglitz-sen-fitoussi.fr/en/index.htm>
5. <http://www.tradingeconomics.com/united-states/gross-national-expenditure-percent-of-gdp-wb-data.html>

РОЗВИТОК БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Музиченко Г.Г., к.е.н., доцент кафедри Міжнародна економіка, ДонНУ

Музиченко Г.Г. Розвиток банківського сектору України в умовах економічної невизначеності

У статті проведено аналіз подальшого розвитку національного банківського сектору в умовах економічної невизначеності. Досліджено вплив негативних та позитивних подій, які відбуваються на світовому фінансовому ринку на функціонування банківського сектору України. Визначено основні ризики банківської системи України та шляхи їх подолання, а також тенденції щодо підвищення кредитоспроможності вітчизняних банків. Обґрунтовано, що до основних ризиків банківського сектору України можна віднести: невисоку якість робочих банківських активів та зниження їх ліквідності; низький рівень довіри до банків з боку вітчизняних та іноземних юридичних і фізичних осіб; уразливість банківської системи до валютно-курсової політики в країні; схильність банківської системи України до операційного та регуляторного ризиків внаслідок недосконалого й постійно мінливого нормативно-правового поля.

Ключові слова: банківський сектор, фінансовий ринок, економічна невизначеність, ліквідність, валютно-курсова політика, кредитування.

Музиченко А.Г. Развитие банковского сектора Украины в условиях экономической неопределенности

В статье проведен анализ дальнейшего развития национального банковского сектора в условиях экономической неопределенности. Исследовано влияние отрицательных и положительных событий, происходящих на мировом финансовом рынке на функционирование банковского сектора Украины. Определены основные риски банковской системы Украины и пути их преодоления, а также тенденции относительно повышения кредитоспособности отечественных банков. Обосновано, что к основным рискам банковского сектора Украины можно отнести: невысокое качество рабочих банковских активов и снижение их ликвидности; низкий уровень доверия к банкам со стороны отечественных и иностранных юридических и физических лиц; уязвимость банковской системы по отношению к валютной политике в стране; склонность банковской системы Украины к операционному и регуляторному рискам вследствие несовершенного, изменяющегося нормативно-правового поля.

Ключевые слова: банковский сектор, финансовый рынок, экономическая неопределенность, ликвидность, валютная политика, кредитование.

Muzychenko A.G. Development of the Ukrainian banking sector under economic uncertainty.

The article analyzes the further development of the domestic banking sector in the face of economic uncertainty. The effect of negative and positive events taking place in the global financial market, the functioning of the banking sector in Ukraine. The main risks of the banking system of Ukraine and ways to overcome them, as well as the trend of the credit enhancement of domestic banks. It is proved that the major risks to the banking sector in Ukraine are: poor quality of bank business assets and reduce their liquidity, low level of confidence in banks by domestic and foreign legal entities and individuals; vulnerability of the banking system in relation to monetary policy in the country, the tendency of the banking systems of Ukraine to the operational and regulatory risk as a result of the imperfect, the changing legal and regulatory framework.

Keywords: banking, financial markets, economic uncertainty, liquidity, monetary policy, lending.

Постановка проблеми. Розвиток українського ринку позичкових капіталів в основному пов'язаний з активізацією операцій у банківському секторі. Протягом останніх років саме банки були «локомотивом» впровадження передових технологій посередницьких операцій на ринку капіталу. Фінансова криза 2008-2010 рр. бере початок із банківського сектору й значно вплинула на функціонування банків в Україні, зокрема, на обсяги їх доходів. Темпи посткризового відновлення національного банківського сектору залишаються повільними. Зокрема, спостерігається значна питома вага проблемних кредитів та уповільнення приросту нових кредитів. Загрозу для банківської системи України, як і раніше, становлять події на світових фінансових ринках. Однак, на відміну від попереднього року, загальні фінансові результати банківської системи в 2012 році були позитивними. Законодавчі зміни, які відбулися в 2011 році, дозволили банківським установам надавати безнадійну заборгованість.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В економічній літературі велика увага приділяється розгляду проблем формування світового ринку капіталу, зокрема, такої його важливої складової як банківський сектор. Вагомий внесок у дослідження зазначених питань внесли такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як В. Гесьць, Б. Губський, Д. Дайн, О. Денисенко, Ю. Джонсон, В. Загорський, З. Луцишин, О. Мозговий, Дж. Сорос, Е. Шейнґ та ін.

Виділення невирішеної проблеми. Банківський сектор України є більш стійким до негативних макроекономічних тенденцій, ніж у 2008 р., за рахунок низки позитивних факторів: рекапіталізація сектору в останні чотири роки; більш зрілі кредитні портфелі; напрацьований досвід з регулювання проблемних кредитів; зниження частки валютного кредитування; суттєве зменшення зовнішньої заборгованості, залученої від третіх сторін. Проте економічна невизначеність породжує суттєві ризики для банківського сектору України до яких можна віднести: невисоку якість робочих активів, включаючи істотний обсяг і питому вагу простроченої заборгованості, а також загальне зниження ліквідності банківських активів (включаючи кредити, основні фонди банків і заставне майно) зважаючи на низький платоспроможний попит; низька довіра до банків та нестабільна пасивна база є визначальними факторами, що характеризують схильність банківської системи до ризику ліквідності; уразливість банківської системи до валютно-курсової політики в країні, оскільки за останні кілька років банки надали значний обсяг валютних кредитів, у тому числі позичальникам, в яких немає валютних надходжень; схильність банківської системи України до операційного і регуляторного ризиків внаслідок недосконалого і постійно мінливого нормативно-правового

**** HDI к ВВП на душу населення добавляет индикаторы, отражающие среднюю продолжительность жизни и уровень грамотности взрослого населения. GPI к показателям доходов на душу населения добавляет индекс его распределения, показатель экономической безопасности, индекс состояния природных ресурсов, индексы, отражающие влияние человека на окружающую среду, а также показатели национального здоровья и уровня образования. WDI представляет собой базу данных Мирового банка, которая формируется из официально признанных международных источников.

**ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ
ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА**

поля.

Метою наукової статті є аналіз подальшого розвитку національного банківського сектору, визначення основних ризиків банківської системи України та шляхів їх подолання в умовах економічної невизначеності.

Розглянемо основні тенденції функціонування банківського сектору України. Основні показники функціонування банківської системи України представлені в таблиці 1.

Таблиця 1. Основні показники розвитку банківської системи України

показники	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Активи усього, млрд. грн.	-	-	-	942	1059	1127
Кредити усього, млрд. грн.	485	792	747	755	825	815
Кредити усього, % до ВВП	-	-	-	66,9	60,4	57,9
Валютні кредити, % в загальному портфелі	-	-	-	46,6	40,7	37,0
Депозити усього, млрд. грн.	-	-	-	26,4	17,6	15,8

Станом на 01.05.2013 р. у державному реєстрі значилося 177 банків. Протягом 2012 р. з Державного реєстру банків були виключені 26 банківських установ, також було зареєстровано 4 нових банки: ПАО «Меліор Банк», ПАО «Банк "Софійський», ПАО КБ «Фінансовий партнер» і ПАО «Альпарі Банк». Перелік банків, що перебувають у стані ліквідації, зменшився на одну установу.

У 2012 році насиченість української економіки кредитними коштами продовжувала знижуватися та співвідношення кредитів до ВВП до кінця року скоротилося до 57,9% (проти 60,4% в 2011 р. і 78% в 2008 р.), а темпи зростання кредитного портфеля були як мінімум на 6 - 7 п.п. нижче росту номінального валового внутрішнього продукту [1].

Зростання кредитного портфеля банків у 2012 р. істотно сповільнилося і склало всього 2,2% (проти 9,6% у 2011 р.). Слабка економіка, висока вартість гривневого ресурсу та домінуючі девальваційні очікування були основними «гальмами» зростання банківського сектору [2].

Загальний обсяг чистих активів банківської системи України у I півріччі 2013 р. збільшився на 4,8% (до 1 104,5 млрд. грн.), а обсяг власного капіталу - на 4,2% (до 162 млрд. грн.); протягом минулого 2012 р. зростання склало 12% і 13% відповідно. Приріст капіталу відбувається повільнішими темпами порівняно з 2011 р. Збільшення активів було, перш за все, пов'язано з нарощуванням обсягу вкладень в державні облігації; обсяги кредитних операцій майже не збільшилися, а високоліквідних активів - дещо зменшилися [2].

Майже половина активів - 48% доводиться на надані кредити (821,5 млрд. грн.). З них 621,8 млрд. грн. - це кредити, надані суб'єктам господарювання, 163,2 млрд. грн. - кредити фізичним особам, 23% активів становлять довгострокові кредити (майже 393,7 млрд. грн.), 7% - внески банків у цінні папери (127 млрд. грн.), по 5% доводиться на прострочену заборгованість по кредитах і кореспондентські рахунки в інших банках.

Щодо структури кредитів, виданих за секторами економіки. З усієї суми наданих кредитів 74,3%, або 615,9 млрд. грн. доводиться на нефінансові корпорації. З них майже 9% (55,3 млрд. грн.) видано державним нефінансовим корпораціям, 91% (561,5 млрд. грн.) - іншим нефінансовим корпораціям; 22,9% (190,1 млрд. грн.) кредитів доводиться на інші сектори економіки, у т.ч. 99,9% цих кредитів - на домашнє господарства, 0,1% - на некомерційні організації, які їх обслуговують [1].

У цілому для кредитного ринку України характерне зниження активності. В 2011 р. темпи кредитування становили більше 15%, а в 2012 р. - 1-2%. З урахуванням інфляції це означає майже нульовий темп зростання кредитів.

З усіх 177 діючих банків 53 - банки з іноземним капіталом, 22 з них - зі 100%-им іноземним капіталом. Зростання частки іноземного капіталу в стратегічно важливих галузях, особливо в банківській сфері, становить небезпеку для валютного ринку й усієї фінансової системи України в цілому. В I півріччі 2013 р. доля іноземного капіталу в українській банківській системі становить 37,9%. За критеріями фінансової безпеки цей показник не повинен перевищувати 30%, проте, протягом останніх чотирьох років цей показник не знижувався нижче 35,8% [3].

Якщо проаналізувати розподіл іноземних банків України за країнами походження, що наведені в таблиці 2, можна зробити низку висновків про існуючі тенденції [4].

Таблиця 2. Розподіл банків-нерезидентів України за країною походження на початок року [4]

Країна реєстрації нерезидента України – учасника банку	2011р.		2010р.		2009р.		2008р.	
	Володіння через акціонерів, %	Пряма участь, %	Володіння через акціонерів, %	Пряма участь, %	Володіння через акціонерів, %	Пряма участь, %	Володіння через акціонерів, %	Пряма участь, %
Росія	-	9,85	-	8,13	-	5,45	-	3,42
Франція	-	4,47	-	4,29	-	3,77	-	4,41
Кіпр	0,37	4,09	0,45	4,26	0,77	7,1	-	7,15
Австрія	0,59	3,41	0,74	3,66	1,25	5,97	-	7,15
Нідерланди	-	2,38	-	2,62	-	2,78	-	2,9
Угорщина	-	1,94	-	2,41	-	2,95	-	1,53
Швеція	-	4,16	-	2,13	-	2,17	-	2,14
Польща	-	1,84	-	1,96	-	1,88	-	2,78
Греція	-	1,21	-	1,48	-	2,2	-	0,12
Німеччина	-	3,22	-	1,41	-	1,51	-	0,21
Італія	-	1,06	-	0,83	-	1,41	-	0
Інші	-	1,52	-	1,42	-	3,95	-	3,39
Усього	0,96	39,1	1,21	34,6	2,02	41,1	-	35,2

Протягом 2007-2009 рр. участь іноземних банків за країною походження в Україні можна поділити на кілька умовних груп: розвинуті країни західної та центральної Європи, нові члени Євросоюзу та країни Східної Європи, Росія та інші. Росію доцільно виділити в окрему категорію з огляду на те що її показники в декілька разів перевищують показники таких потужних країн як Франція, Німеччина. До категорії інших також було додано Кіпр з огляду на те що ця країна часто використовується для реінвестицій національного капіталу з метою оптимізації податків.

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

Динаміка показників зазначених груп свідчить про зростання долі банків країн Східної Європи в 1,3 рази, скороченню долі країн Західної Європи в 0,9 рази, суттєвому скороченню долі інших країн майже в 2 рази. На тлі цих показників результати експансії російських банків виглядають вражаюче: за 3 роки їх доля в загальному обсязі іноземних банків зросла в 2,42 рази.

Необхідно зазначити, що вихід іноземних банків на український ринок вимагав достатньо значних інвестицій з боку іноземних інвесторів: лише в 2007 р. сума витрат на придбання українських банків перевищила 4,06 млрд. дол. США, при цьому коефіцієнт відношення ринкової та балансової вартості сягав відносно високих значень у випадках із великими банками (ПАО «Уксроцбанк» – 5,36; АКБ «ТАС-Комерцбанк» – 6,2), і коливався на рівні від 2 до 4 у випадках придбання невеликих за розмірами банків.

Падіння макроекономічних показників в Україні та в світі, погіршення прогнозів, а також загальне зниження інвестиційної привабливості українського банківського ринку, сприяли збереженню тенденції виходу з українського ринку зарубіжних фінансових груп. Названі процеси торкнулися, головним чином, банків із західноєвропейськими інвестиціями, більшість з яких розвивали роздрібне кредитування, використовуючи ресурс, наданий материнськими структурами. Вищеназвані процеси практично не торкнулися банків з російським капіталом. Навпаки, вони розвивають бізнес в Україні, користуючись підтримкою з боку материнських структур. На початок поточного 2013 р. їх частка в активах банків України дещо зросла - з 13% до 13,5%.

Левову частку банківського ринку складають банки з приватним українським капіталом (50%), західні банки й державні банки мають майже однакові позиції, а саме – 20% і 18% відповідно (рис. 1).

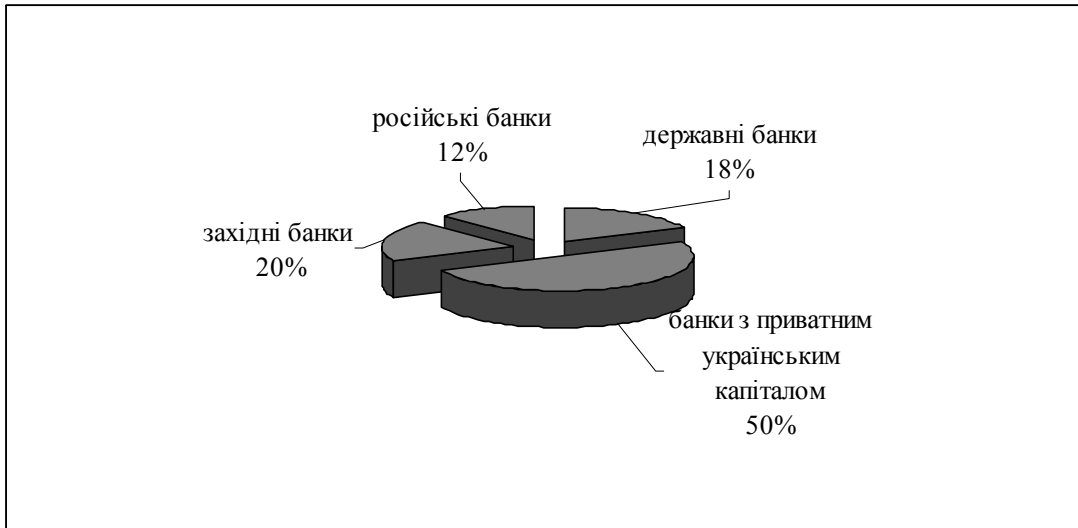

Рис. 1. Частка банків із різним капіталом походження на вітчизняному ринку, 2012р. [3]

На початку червня 2013 р. агентство Moody's у черговий раз підтвердило негативний прогноз по банківській системі України через низьку рентабельність та велику кількість проблемних боргів.

Слід зазначити, що протягом тривалого часу НБУ вживає заходів, спрямованих на зменшення чутливості банківського сектора України до валютних ризиків. Крім прямої заборони (введеного відповідним законом) надання громадянам валютних позик, продовжують діяти інші нормативні документи (норми резервування валютних активів і пасивів; вимоги щодо валютних позицій банків), які стимулюють скорочення валютних операцій банківських установ. У той же час, незважаючи на поступове скорочення питомої ваги валютних активів і пасивів у валюті балансу банківської системи, частки зазначених груп залишаються суттєвими; чутливість банків до валютних ризиків знижується, однак залишається значною.

Висновки та пропозиції. Керування ризиками й жорсткість нормативно-правового регулювання залишаються ключовими питаннями для банків. Нові пріоритети містять у собі скорочення не ефективних активів у неприбуткових сегментах і регіонах, а також орієнтацію на ключові сфери банківської діяльності.

Банківський сектор України продовжує стикатися з новими труднощами, серед яких задоволення все більш складних потреб клієнтів, у тому числі впровадження мобільних і соціальних мереж; підвищення вартості операцій у зв'язку з підвищенням регулятивного й нормативного тиску; зростання конкуренції з боку не банківських установ, таких як великі торговельні мережі й телекомунікаційні корпорації. Необхідно відзначити, що фінансова криза створила сприятливі умови для розвитку парабанківської системи ринку позичкових капіталів в Україні. Парабанківська система охоплює небанківські фінансові інститути: кредитні союзи, ломбарди, пенсійні фонди, страхові компанії, інвестиційні фонди, фінансові компанії тощо.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Аналітичний огляд «Найкращі банки і банкіри України» [Електронний ресурс]: - Режим доступу: <http://www.kreditprombank.com/upload/content/512/Best%20Ukrainian%20banks%20and%20bankers.pdf>
2. Аналітичний огляд «Банковская система Украины – 2012» [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://www.credit-rating.ua/img/st_img/AS/BSU_02_2013.pdf
3. Банковская система Украины: испытания кризисом [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.credit-rating.ua/ru/analytics/analytical-articles/12570/>
4. Огляд банківського сектору Східної Європи «Банковский сектор Восточной Европы на пороге преобразований: пора ускоряться» [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://www.kreditprombank.com/upload/content/512/Review_%20of_Banking_Sector_%20of_%20Eastern_%20Europe.pdf
5. Global Private Banking & Wealth Management Survey 2013 [Электронныйресурс] / pwc – Режимдоступа: <http://www.pwc.com/gx/en/banking-capital-markets/private-banking-wealth-management-survey/2013-edition.jhtml>